

ספק מוציא מידי חזקת ודאי איסור (משנ"ב שם, א). אבל אם תינוק נכנס לבית בדוק וכיכר בידו, ונכנס אחריו ומצא פירורים, בין אם היו רק מעט פירורים ובין אם היו כדי כל הכיכר, אינו צריך לחזור ולבדוק [כהרמב"ם וכ"י], ואפילו לא ביטל. ויש שכתב, שאם אין בפירורים כדי כל הכיכר, צריך לחזור ולבדוק [כתוס'] (שו"ע שם ומשנ"ב שם, ח-ט). והעיקר כדעה ראשונה, אך אם לא ביטל, יש להחמיר לחזור ולבדוק (משנ"ב שם, יא).

או דילמא אחרניא הוא, ואין לפוטרו משום ספק ספיקא, ספק שמא זהו אותו עכבר, וגם אם הוא עכבר אחר, שמא העכבר הראשון אכל את הכיכר כולה, שהספק שמא אכלו העכבר הוא ספק גרוע, ואינו מצטרף לספק ספיקא כשהחזק הבית שנכנס בו חמץ (משנה למלך חמץ ומצה ב, ג). ויש שכתב, שאינו נחשב ספק ספיקא אלא ספק אחד, האם החמץ שהכניס העכבר נמצא עדיין בבית, או שאינו נמצא מחמת שאכלו או הוציאו (דרכי משה או"ח תלט, ב). ויש שכתב, שמדובר דוקא בכיכר גדולה שאין העכבר יכול לאכול את כולה, אבל בכיכר שהעכבר יכול לאכול את כולה, אינו צריך בדיקה, לפי שיש כאן ספק ספיקא (ראש יוסף).

כולי האי לא אטרחוהו רבנן, ודי בכך שיביטל בלבו את החמץ (רש"י). ומוכח מכאן כדעת הסוברים שאף ב'חמץ ידוע' מועיל ביטול (פרי חדש או"ח תלא, א, ראה ב"י שם שהביא מחלוקת ראשונים בזה). ויש שכתב, שאף לדעת הסוברים שביטול אינו מועיל לחמץ ידוע, כיכר בשמי קורה היא כחמץ שנפלה עליו מפולת שהרי הוא כמבוער, ועל כן מועיל הביטול (ארחות חיים [לר"א מלניל] חמץ ומצה לג).

כיון דלא נחית מנפשיה לא אתי למיכלה, ואף לדעת הסוברים שטעם הבדיקה הוא שמא לא ביטל בלב שלם (ר"ן על הר"ף לעיל א, א, מדפי הר"ף, בדעת רש"י ב, א), אינו צריך להוריד את הכיכר אם אין חשש שיבוא לאוכלה [למרות שגם במקום טורח אינו יכול לסמוך על הביטול, כמו שמצינו במשנה להלן (מט, א)] (קושית הבית מאיר שם), משום שהחשש שמא לא ביטל בלב שלם הוא רק בחמץ שאינו ידוע לו [שבזה יש חשש שאם היה ידוע את שוויו לא היה מבטלו], אבל בחמץ ידוע, כיון שביטלו להדיא, אין לנו לחוש שלא היה זה בלב שלם (מנחת שלמה; הערות הגר"ש אלישיב).

אם תמצא לומר זימנין דנחית לצורכיה ואתי למיכלה, ויש שלא גרס כאן 'אם תמצא לומר', כיון שספק בפני עצמו הוא ואינו תלוי בספק הקודם (רש"י, וראה להלן שכן דעת הרמב"ם), כיון שגם אם נאמר שבחמץ שבבור פטור מלהעלותו אף שהיא טירחא מועטת, משום שאין חשש שירד ויאכלנו, מכל מקום בכיכר בפי נחש יש להסתפק, שכיון ששכיח שמשליך הנחש את הכיכר מפיו, צריך לטרוח אפילו טירחא מרובה כדי להוציאה (מרכבת המשנה חמץ ומצה ב, די).

■ **להלכה,** חמץ שעל הקורה, מחייבים אותו להביא סולס להורידו, ואין די לבטלו, כי חוששים שמא יפול בפסח מהקורה ויבא לאוכלו. אבל חמץ בבור אין מחייבים אותו להעלותו, אלא מבטלו בלבו ודיו. ואם נודע לו מנך לאחר זמן איסור, שאז לא מועיל ביטול, צריך להוציאו ולבערו (רמב"ם חמץ ומצה ב, יד [שלגבי כיכר בשמי קורה פוסק כ'אם תמצא לומר', ובספק של כיכר בבור, אינו גורס בגמ' 'אם תמצא לומר', וכמבואר ברש"י (מגיד משנה שם)]; שו"ע או"ח תלת, ב ומשנ"ב שם, יג-טז).

הניח בזוית זו ומצא בזוית אחרת פלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן וכו', שלרבנן אין אומרים שהוא עצמו נטלו לזוית האחרת ושכח, אלא חוששים שמא עכבר נטל את החמץ, ועל כן יש לחשוש שהחמץ שהיה מתחילה בזוית זו, נמצא בבית במקום אחר, והחמץ שבזוית האחרת חמץ אחר הוא [שהבית הוחזק שיש בו חמץ, וכיון שדרך העכבר להחביא את החמץ בחורים וסדקים, לכן חוששים שהחמץ שבזוית האחרת הובא לשם על ידי אדם אחר (רדב"ז ה' אלף תקיב; יד דוד)]. ולרבן שמעון בן גמליאל תולים באדם עצמו שהוא נטל את החמץ לזוית האחרת ושכח, ואין צריך בדיקה (רש"י, וראה תוס').

ואף לאחר שביטל את החמץ, שהבדיקה היא רק מדרבנן, מכל מקום לחכמים חוששים שמא עכבר נטל את החמץ, שהרי גם לענין טומאה אין זה אלא חשש מדרבנן, שמדאורייתא הולכים אחר הרוב ותולים שטהור היה, ורק מדרבנן חוששים שכיון שהוא רשע שנטל את הקידום ללא רשות, הרי הוא בחזקת טמא (ראש יוסף, בדעת רש"י, ע"פ שו"ת הרמב"ם שמו [בלאו] שהביא הכסף משנה מטמאי משכב ומושב יב, טז. וראה תוס' בשם ר"ח, שטעם הטומאה הוא משום שגדור טומאה על סתם כלים שאין ידוע שהם טהורים). ויש שכתב, שאם ביטל, אינו צריך לחזור ולבדוק אף לחכמים (טור או"ח תלט, ד, ע"פ הב"י).

■ **להלכה,** הניח חמץ בזוית זו ומצא בזוית אחרת, צריך לחזור ולבדוק [כחכמים] (שו"ע שם). ואם כבר ביטל, או שיש עדיין שהות לבטלו, אין צריך לחזור ולבדוק [כהטור] (משנ"ב שם, יח).

צריך בדיקה מפני שאין דרכו של עכבר לפרר, ואם כן הפירורים אינם מהכיכר שהכניס העכבר אלא מחמץ שהיה שם כבר, והעכבר הלך עם הכיכר למקום אחר בבית והניחה שם (רבנו חננאל ורש"י). ודוקא באופן שיש בפירורים כדי כל הכיכר הוצרכו לטעם 'שאינ דרכו של עכבר לפרר', שאם לא כן, גם אם היתה דרכו לפרר, היה צריך לחזור ולבדוק אחר יתר הכיכר (תוס' הרשב"א משאנן, תוס' רא"ש, מהר"ם חלאוה בשם הרמב"ם). ויש שפירשו, שאף באופן שאין בפירורים כדי כל הכיכר, אילו היתה דרכו לפרר לא היה צריך לחזוק ולבדוק, משום שיש לתלות שאכל את השאר, והפירורים נפלו בשעת אכילה (ביאור הגר"א או"ח תלת, ב-ג, בדעת הר"ף והרמב"ם, ראה דמשק אליעזר על ביאור הגר"א שם, וראה עוד מהר"ם חלאוה).

אין צריך בדיקה מפני שדרכו של תינוק לפרר, ומדובר באופן שהפירורים הם בשיעור כל הכיכר כולה, שאם לא כן היה צריך לחזור ולבדוק אחר יתר הכיכר (תוס'). ויש שפירשו, שאף אם אין בפירורים כדי כל הכיכר, אין צריך בדיקה, כיון שתולים שהתינוק אכל מהכיכר והפירורים הללו הם ממה שפירר בשעה שאכל, שדרך התינוק לפרר בשעת אכילתו (רמב"ם חמץ ומצה ב, ט, ע"פ ב"י או"ח תלת, א, וכ"כ בביאור הגר"א או"ח תלת, ב-ג בדעת הר"ף). וגם אם יש בפירורים כדי כל הכיכר, תולים לדעה זו בתינוק, כי דרכו לפרר גם שלא בשעת אכילתו (ב"י שם, בדעת הרמב"ם).

■ **להלכה,** עכבר שנכנס לבית בדוק וכיכר בפיו, ונכנס אחריו ומצא פירורים אפילו כדי כל הכיכר, צריך לחזור ולבדוק אחר הכיכר שהכניס (שו"ע שם). ואפילו בכיכר קטנה שיכול עכבר לאוכלה. ואף אם ביטל את החמץ, אין תולים להקל מטעם ספק דרבנן, שכיון שידוע בודאי שהעכבר גרר את החמץ לפנינו, אין